

Měsíc a slova

*„Slova
jsou jako prst
ukazující na měsíc,
když jej budeš sledovat,
neuvidíš měsíc.“*

*Buddhistické
příслови*

Pro mnohost významů se „Kniha o Tau a Síle“ nedá jednoznačně přeložit do jiného jazyka, ale naštěstí je problém dobře řešitelný prostě tím, že přečteme více překladů. Nejkrásnější překlad je většinou ten, který jsme četli jako první — v mém případě to je verze Jiřího Navrátila. Nejpřesnější (ač ne prostý problémů, jak říká Egon Bondy) je překlad Bertý Krebsové. Zvláštní případ je překlad Oldřicha Krále, který je dílem mistrovský a dílem básnivě odbíhá od původního textu. Cením si nejstaršího Dvořákova překladu, jehož některé verše se sice podstatně liší od ostatních českých verzí, ale kupodivu se nejvíc blíží novějším anglickým vydáním. S hlubokou znalostí čínské filozofie přistoupil k překladu Egon Bondy a Marina Čarnogurská.

Základem tohoto překladu je učenecký, doslovný překlad Richarda Johna Lynna (1999) s komentářem Wang Piho (226—249 let po Kristu) a velmi důkladným poznámkovým aparátem. Dalším důležitým zdrojem je Henricksovo vydání textů A a B z hrobky v Ma-wang-tuej (168 let před Kristem) a textů nedávno objevených na bambusových úštěpech z hrobky Kuotien (350—300 let před Kristem) a označených jako Lao-Tzu A,B a C. Tyto texty

posouvají historii písemného záznamu *Tao te t'ing* o několik staletí do minulosti. Znamenají asi totéž, co kumránské svitky a kodex z Nag Hammádi znamenají pro Nový zákon. Je to jiný svět Taa, než jaký jsme znali. Jeho význam nelze víc zvýraznit a nelze k tomu na tomto místě víc dodat.

Zatímco ostatními překlady *Tao te t'ing* jsem byl okouzlen, tak teprve tyto tři suché, obtížné a nezbytné knihy mi pomohly textu porozumět. R. J. Lynn navíc svoji verzi konfrontuje s obsáhlým japonským kompendiem, které shrnuje asi dvě stě různých komentářů posledních téměř osmnácti století (Hatano Taro 1979 in R. J. Lynn). Lynnův důkladně přefiltrovaný překlad považuji za snad nejvěrnější existující přetlumočení knihy do jiného jazyka. Lynn nevymýšlí žádnou novou interpretaci, ale soustřeďuje se na smysl, který byl většinou východních škol po staletí považován za závazný. Od výše uvedených českých překladů se zásadním či významným způsobem liší asi na dvaceti místech.

Poznámky jsou omezeny na minimum a týkají se toho, abychom ve zřetelném tvaru viděli prst ukazující na měsíc spíš měsíc samotný. Většinou cituji přímo Wang Piho. Chci víc obohacovat než vysvětlovat. Je-li v originále slovo dejme tomu „dobrý“, většinou nehledám vznešenější nebo básnivější výraz a dobré přeložím jako dobré, i když se opakuje třikrát za sebou. Jazykem raději odkrývám, než zastírám; víc ustupuji, než postupuji. S textem zacházím vyloženě primitivním způsobem. K jeho strohé, silné až nenápadité archaičnosti se snažím nic nedodávat. Shakespeare ani Vrchlický zde nejsou mými mistry.

Čísla na konci komentářů odpovídají číslu kapitol, jež zejména R. J. Lynn doporučuje ke srovnání.

Tao je věc tak vážná, že — podle některých komentářů — kniha (či spíš antologie) kromě hluboké moudrosti a lidového mudrosloví rovněž obsahuje

parodii sebe sama (aniž by pochopitelně bylo jasné, co je vážný text a co parodie) a vtipný útok na některé filozofické školy tehdejší Číny. Nejedná se vyloženě o humoristickou literaturu, ale existuje podezření, že Starý Mistr směřující na zeleném buvolu do západního bezdomoví se při psaní v průsmyku občas usmíval a možná i chechtal. Jindy však cítíme soucit s utrpením lidu, vztek na poměry a silnou až anarchistickou nechuť k vrchnosti, jakoby se lidská povaha vůbec neměnila!

Při psaní jsem nejvíc myslel na své současné české studenty, kterým chci dát jasný, střídmy a relativně důvěryhodný text; a na budoucí české vietnamské studenty, kteří se jednou — doufejme — začnou vracet ke kořenům své kultury a svým poznáním obohatí tu naši.

*Václav Cílek,
Lhota u Dubé,
srpen 2004*

Literatura

Česká a slovenská vydání (chronologický přehled):

Čupr F., Lao-Tsi. Tao-tě-king, Praha 1878

Dvořák R., Lao-Tsiova kanonická kniha O Tau a Ctnosti (Tao-Tek-king),
Tiskem J. Šnajdra v Kladně 1920

Jan Chin Šun, Staročínský filozof Lao-c', Praha 1954

Navrátil J., Lao-c', Tao-te-ťing, (Lyra pragensis), Praha 1969

Krebsová B., Tao te Ťing. Lao-c', (DharmaGaia), Praha
(1971 — 1. vydání, 1997 — 2. vydání, 2003 — 3. vydání)

Král O., Tao — texty staré Číny, (Čs. spisovatel), Praha 1971

Navrátil J., Ve světě taoismu, (Avatar), Praha 1992
(obsahuje překlad z roku 1969)

Král O., Kniha mlčení, (Mladá fronta), Praha 1994
(2. vydání knihy z roku 1971)

Čarnogurská M. a Bondy E., Lao-c'. O Ceste Tao a jej tvorivej energii Te,
(Nestor), Bratislava 1996 (2. vydání)

Kotík J., Lao-c'. Tao- te- ťing, (Galerie Jiří Švestka a Makum), Praha 2000

Navrátil J., O nebeském a lidském. Studie o klasickém filozofickém
taoismu doprovázená překladem Tao-te-ťing a výběrem z knihy Čuang-c',
(Avatar), Praha 2003 (obsahuje 3. vydání téhož překladu)